

OD ISTOG PISCA

PODZEMNA ŽELEZNICA
MOMCI IZ *NIKLA*

RITAM HARLEMA

KOLSON VAJTHED

Prevela
Dijana Radinović

■ Laguna ■

Naslov originala

Colson Whitehead
HARLEM SHUFFLE

Copyright © 2021 by Colson Whitehead
Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Beketu

SADRŽAJ

PRVI DEO

KAMIONET | 1959. 8

DRUGI DEO

DORVEJ | 1961.. . . . 117

TREĆI DEO

ISKULIRAJ, LUČE | 1964.. . . . 217

KAMIONET

1959.

„Karni nije bio kriminalac,
tek sitan muvator...“

PRVO POGLAVLJE

Rođak Fredi ga je uvukao u pljačku jedne vrele noći početkom juna. Rej Karni je celog tog dana jurcao – s kraja na kraj Menhetna, po celom gradu. Nije gasio motor. Najpre je otišao do Radijskog kvarta,* da se otarasi poslednja tri radio-gramofona, dva RCA i jednog magnavoksa, i preuzme televizor koji je tamo ostavio. Digao je ruke od tih radio-gramofona, za godinu i po dana nije prodao ni jedan jedini ma koliko im spuštao cenu i preklinjao kupce. Sada su mu zauzimali prostor u podrumu koji mu je trebao za nove naslonjače što su mu sledeće nedelje stizale iz *Ardženta* i nameštaj koji tog popodneva bude uzeo iz stana umrle starice. Ti uređaji su pre tri godine bili vrhunska roba; sada su prekrivači skrivali njihove glatke ormariće od mahagonija, učvršćene kožnim remenjem pozadi u tovarnom delu. Pikap se drndao po zlosrećnom Zapadnom auto-putu.

Baš tog jutra u *Tribjunu* je izašao još jedan članak o tome kako grad namerava da sruši taj nadzemni auto-put. Uzan i

* *Radio Row*. Naziv za deo grada ili ulicu gde se prodaju radijska i elektronska oprema. U Njujorku je to bila skladišna četvrt na Donjem Menhetnu, koja je 1966. srušena da bi se na tom mestu izgradio Svetski trgovinski centar. (Prim. prev.)

loše kaldrmisan, put je od samog početka bio katastrofalan. U najboljim danima kola su se vukla branik uz branik, ljudi ogorčeno trubili i psovali, a u kišne dane rupe su postajale podmukle lagune, ceo put jeziva baruština. Prošle nedelje jedan kupac je ušetao u prodavnicu sa glavom umotanom poput mumije – deo ograde se odvalio i zveknuo ga u glavu dok je prolazio ispod te prokletinje. Kazao je da će sve oterati na sud. Karni je odvratio: „Imate svako pravo.“ Kod Dvadeset treće ulice točkovi pikapa upali su mu u krater, pa je pomislio da će mu jedan radio sleteti iz kamiona u Hadson. Laknulo mu je kad je uspeo da se dovuče do Dvejn strita bez incidenta.

Karnijev čovek u Radijskom kvartu bio je na polovini Kortlandove ulice, na uglu sa Griničkom, u samom žarištu zbivanja. Parkirao se ispred *Samjuelovog čudesnog radija* – POPRAVKA SVIH MARKI – pa otišao da vidi da li je Aronovic tu. U poslednjih godinu dana dva puta je dolazio čak ovamo i zaticao radnju zatvorenu usred dana.

Pre nekoliko godina prolazak pored pretrpanih izloga u toj ulici bio je kao da vrtiš dugme na radiju – iz jedne radnje je iz zvučnika na ulicu treštao džez, iz sledeće su se orile nemačke simfonije, pa regtajm i tako dalje. *S&S Elektroniks, Lendijeva prva klasa, Stajnjevej, kralj radija*. Sada se tu, u očajničkom pokušaju da se privuku tinejdžeri, mnogo češće mogao čuti rokenrol, a izlozi su bili puni televizora, najnovijih čudesa *Dumonta* i *Motorole* i ostalog. Stereo-konzole od svetlog drveta, nove portabl mini-linije i haj-faj kombinacije tri u jednom, sa televizorom, radiom i gramofonom u istom kućištu, skroz moderno. Ono što se pak nije promenilo bio je Karnijev slalom trotoarom oko ogromnih kontejnera i kanti punih elektronskih cevi, audio-transformatora i električnih kondenzatora, koji su privlačili majstore hobiste iz čitavog područja Njujorka. Koji god deo da ti treba, sve marke, svi modeli, po pristupačnim cenama.

Tamo gde je nekad bila nadzemna pruga Linije Devete ave-nije, sad je zjapila rupa. Ono čega više nema. Kad je bio mali,

otac ga je doveo ovamo jednom ili dvaput po nekom svom tajanstvenom poslu. Karniju bi se još ponekad učinilo da, usred sve one muzike i ulične vreve, čuje tutnjavu voza.

Aronovic je stajao pognut nad staklenim pultom sa juvelirskom lupom na oku i čačkao neku napravu. – Gospodine Karni. – Nakašljao se.

Nije bilo mnogo belaca koji su ga oslovljavali sa „gospodine“. Bar ne u centru grada. Kada je Karni prvi put došao poslom u Radijski kvart, belci su se pravili da ga ne vide i usluživali su hobiste koji su ulazili za njim. Išao je od radnje do radnje, nakašljavao se, mahao prodavcima, ali je svuda ostajao crni duh i trpeo uobičajeno poniženje sve dok se nije popeo stepenicama od crnog gvožđa do radnje *Aronovic & sinovi*, gde mu je vlasnik kazao: „Izvolite, gospodine, šta vam treba?“ *Šta vam treba* u smislu *šta vam treba*, a ne *šta hoćeš*. Rej Karni je tokom godina razvio sluh za varijacije.

Tog prvog dana Karni mu je rekao da ima radio koji treba da se popravi; tek je bio počeo da sa strane trguje očuvanim polovnim uređajima. Stao je da mu objašnjava problem, a Aronovic ga je prekinuo i krenuo da otvara kućište. Prilikom narednih poseta Karni nije trošio reči, samo bi spustio radio ispred majstora i pustio ga da se sam njime pozabavi. Ovako je to išlo: umorno uzdišući i hukćući, čovek bi čačkao po uređaju sjajnim srebrnim alatom pokušavajući da ustanovi problem. Proveravao bi osigurače i otpornike dijagnomerom,* podešavao napon, kopao po neoznačenim fiokama u čeličnim ormarićima duž zidova sumorne radnje. Kad god bi iskrasao neki krupan problem, zavrteo bi se na svojoj stolici i opet hukćući odjurio u radionicu pozadi. Podsećao je Karnija na veverice u parku što jurcaju čas tamo čas ovamo tragajući za izgubljenim orasima. Možda su druge veverice u Radijskom kvartu razumele to ponašanje, ali za njega, običnog smrtnika, to je bilo životinjsko ludilo.

* Instrument za testiranje. (Prim. prev.)

Karni je često odlazio na sendvič sa šunkom i sirom u blizini da pusti čoveka da radi na miru.

Aronovic je uvek uspevaao da obavi popravku, da pronađe odgovarajući deo. Nova tehnologija je, međutim, nervirala starca, pa kad bi mu Karni doneo neki televizor, obično bi mu kazao da dođe sledećeg dana ili sledeće nedelje, kad mu stigne nova katodna ili elektronska cev. Nikako nije hteo da se sramoti i ode po deo u neku od konkurentskih radnji u ulici. Zato je Karni došao tamo tog jutra. Pre nedelju dana doneo mu je jedan *filko* od dvadeset jednog inča. Bude li imao sreće, starac će uzeti radio-gramofone.

Karni je doneo u prodavnicu jedan veliki RCA i otišao po sledeći. – Da mi je tu momak, on bi vam pomogao – kazao je Aronovic – ali morao sam da mu skratim radno vreme.

Koliko je Karni znao, momak Džejkob, bubuljičavi tinejdžer iz jedne oronule stambene zgrade u Lادلou stritu, nije radio tu već više od godinu dana. Ono „& sinovi“ na firmi oduvek je bilo samo pusta želja – Aronoviceva žena se odavno vratila u Džerzi da živi sa sestrom – ali preterivanje i prazne hvale bili su zaštitni znak prodavnica u Radijskom kvartu. *Najbolji u gradu, Kuća kvaliteta, Nenadmašni*. Pre više decenija ovaj kraj se sa bumom elektronike pretvorio u arenu za ambiciozne imigrante. Okačiš firmu, smišliš dobru žvaku i izvučeš se iz bede. Ako ti krene, otvoriš radnju na još jednom mestu, proširiš se na propalu prodavnicu pored. Onda prepustiš posao sinovima, povučeš se u penziju u neko od novih predgrađa na Long Ajlendu. Ako ti krene.

Karni je smatrao da Aronovic treba da batali ono „& sinovi“ i smisli neki moderniji naziv: *Atomski TV & Radio, Turbo elektronika*. Ali to bi bio preokret u njihovom odnosu, jer je na ovoj adresi Aronovic bio taj koji je delio savete kao preduzetnik preduzetniku, mahom one tipa „doktores, izleči sebe“. Karniju nisu bili potrebni starčevi saveti o računovodstvu i plasmanu

robe. U njegovoj kancelariji je visila biznis diploma Kvins koledža, odmah do fotografije Line Horn s njenim autogramom.

Karni je uneo sva tri radija u radnju. Na ulicama Radijskog kvarta više nije bilo toliko gužve kao nekad.

– Ne, nisu pokvareni – rekao je Karni kad je Aronovic razmotao svoju rolnu sa alatom. Rolna je bila od zelenog filca sa džepićima. – Pomislio sam da ih možda hoćete.

– Ništa im ne fali? – Kao da je bilo neobično ponuditi nešto što radi.

– Rekoh da ih donesem kad već dolazim po televizor, čisto da vidim da li ste zainteresovani. – S jedne strane: zašto bi nekom ko popravlja radije trebao radio? Ali s druge strane, svaki je preduzetnik imao neku sporednu delatnost. Isto je važilo i za Aronovica. – Možda će vam valjati za delove ili tako nešto.

Aronovicu su klonula ramena. – Za delove. Delova imam napretek, gospodine Karni, ali nemam mušterije.

– Imate mene, Aronovicu.

– Imam vas, gospodine Karni. I veoma ste pouzdani. – Pitao ga je za ženu i ćerku. Dete na putu? Mazel tov! Prešao je palcem niz crne tregere i zamislio se. Trunke prašine poigravale su na svetlosti. – Znam jednog tipa u Kamdeni – kazao je Aronovic – baš je za to specijalizovan. Voli RCA. Možda će biti zainteresovan. A možda i neće. Ostavite ih, pa ću vam kad sledeći put dođete reći kako je prošlo. – Ostao je još magnavoks. Kućište od orahovine, zvučnik od osamnaest inča, menjač ploča *kolaro*. I vrhunski proizvod pre tri godine. – Ostavite i to, pa ćemo videti.

Starac je oduvek imao oklembeseno lice, sa obešenim obrazima i opuštenim ušnim resicama i kopcima, i sav je bio otromboljen i poguren. Kao da su ga naprave nad kojima je provodio sate i sate sve vreme usisavale. To gurenje se u poslednje vreme ubrzalo, kao da ga je sve više pritiskao teret stvarnosti. Roba se promenila, mušterije su se preobrazile u nova bića, a nije više

imao ni nekih naročitih ambicija. Imao je ipak još ponešto čime se zaokupljao pod stare dane.

– Gotov vam je televizor – rekao je. Nakašljao se u ispranu žutu maramicu. Karni je pošao pozadi za njim.

Naziv radnje – istaknuta zlatna slova na izlogu – obećavao je jedno, oronuli prostor radnje drugo, a ta soba pozadi nudila je nešto treće, sasvim duhovno. Atmosfera je bila drugačija, sumorna a opet nekako svečana, buka Radijskog kvarta prigušena. Na krcatim metalnim policama ležali su rastavljeni radio-prijemnici, televizori svih veličina, unutrašnji delovi svakojakih uređaja. Na sredini sobe stajao je radni sto od izbrazdanog drveta sa svetlom uperenim u prazan prostor koji je čekao narednog pacijenta i uredno poređanim alatom i glomaznim mernim instrumentima oko njega. Pre pedeset godina većina stvari u ovoj prostoriji nije ni postojala, već je bila tek maglovita ideja u mašti izumitelja – a onda su se odjednom pojavile ovakve sobe gde su ljudi čuvali njihove tajne.

Dok se ne pojavi nešto novo.

Tamo gde je nekad stajao momkov sto, sada je bio poljski krevet na kome je ležalo karirano vuneno ćebe uvijeno u obliku slova S. Da li je tamo spavao? Idući za majstorom, Karni je primetio da je još više smršao. Razmišljao je da li da ga pita za zdravlje, ali nije.

Aronovic je kraj ulaza u radnju imao prašnjavu kolekciju tranzistora, ali su predmeti u zadnjoj prostoriji često menjali mesto. Karnijev *filko* 4242 stajao je na podu. Fredi ga je doterao u Karnijevu radnju na škripavim ručnim kolicima i kleo se da je „tip-top“. Nekih dana Karni je imao potrebu da pritiska svog rođaka dok ne prizna laž, a drugih je njegova ljubav prema njemu bila tolika da bi se postideo i na najmanji nagoveštaj sumnje. Kada je uključio televizor u struju i upalio ga, bio je nagrađen belom tačkom na sredini ekrana i besnim zujanjem. Nije pitao Fredija odakle mu. Nikad to nije pitao. Televizori

su brzo napuštali odeljenje polovnih uređaja ako bi im Karni odredio pravu cenu.

– Još su u kutiji – rekao je Karni.

– Molim? A, to.

Kod vrata od kupatila stajala su naslagana četiri televizora silverton u kutijama od svetlog drveta, višekanalna. Proizvodio ih je *Sirs*, a Karnijeve mušterije su obožavale *Sirs* od detinjstva, kad su njihovi roditelji naručivali stvari preko kataloga jer belci na Jugu nisu hteli ništa da im prodaju ili su im nabijali cene.

– Juče ih je doneo jedan čovek – kazao je Aronovic. – Reče da su ispali iz kamiona.

– Kutije izgledaju dobro.

– Onda nije bio visok pad.

Sto osamdeset devet u maloprodaji, plus još recimo dvadeset, koliko bi im dodali u beličkoj prodavnici u Harlemu; cene nisu bile naduvavane samo južno od Mejson–Diksonove linije.* Karni je rekao: – Mislim da možda imam kupca za jedan. – Sto pedeset na rate i ti će televizori dobiti noge i izmarširati iz radnje pevajući himnu.

– Mogu da vam dam dva. Plus popravka *filka*. U pitanju je bio samo labav kabl.

Sklopili su dogovor. Na izlazu Aronovic ga je upitao: – Možete li da mi pomognete da odnesem ove vaše radije pozadi? Volim da mi radnja bude uredna.

Karni je potom odneo nove televizore u svoj salon na Gornjem Menhetnu, vozeći se Devetom avenijom jer nije imao poverenja u auto-put. Tri radija manje, tri televizora više – nije loš početak dana. Dao je Rastiju da unese televizore, pa se odvezao do stana umrle starice u 141. ulici. Za ručak je uzeo dva hot-doga i kafu u *Čok ful o'natsu*.

* Linija razgraničenja između Pensilvanije, Merilenda, Delavera i Virđinije, simbolična granica između Severa i Juga. (Prim. prev.)

* * *

Lift u zgradi na Brodveju 3461 bio je pokvaren. Znak je stajao tu već neko vreme. Karni je prebrojao stepenike do trećeg sprata. Bude li kupio nešto, pa morao to da vuče do kamioneta, hteo je da zna niz koliko će stepenika psujući silaziti. Na prvom spratu neko je kuvao svinjske papke, a na drugom, sudeći po mirisu, iskuvavao stare čarape. Imao je osećaj da će ovo biti gubljenje vremena.

Dočekala ga je staričina ćerka Rubi Braun. Zgrada se slegala, pa su vrata stana 4G strugala po podu dok ih je otvarala.

– Rejmonde – rekla je.

Nije mu bila poznata.

– Zajedno smo išli u srednju školu „Karver“, ja sam koju godinu mlađa.

Klimnuo je glavom kao da je se seća. – Moje saučešće.

Zahvalila mu je i načas oborila pogled. – Došla sam da se pobrinem za sve, a Timi Džejms mi je rekao da pozovem tebe.

Karni nije znao ni ko je taj. Kad je nabavio kamionet i počeo da ga iznajmljuje, a potom i da kupuje nameštaj, znao je svakog. Sad je već toliko dugo bio u poslu da se proćuo i van svog starog kruga.

Rubi je upalila svetlo u hodniku. Prošli su pored čajne kuhinje i dve spavaće sobe. Zidovi su bili izgrebani, ponegde obijeni do maltera – Braunovi su ovde dugo živeli. Džabe je dolazio. Kad su ga zvali zarad nameštaja, ljudi su uglavnom imali čudne ideje o tome šta on traži. Kao da će odneti svaku starudiju, propali kauč sa federima što vire, fotelju sa naslonima za ruke natopljenim znojem. On nije bio staretinar. Povremeno bi mu se isplatilo, kad pronade nešto dobro, ali je najčešće samo traćio vreme. Da je njegov pomoćnik Rasti imao pameti ili ukusa, Karni bi takve zadatke poveravao njemu, ali Rasti nije imao ni jedno ni drugo. Doneo bi nešto što izgleda kao da su se rakuni ugnezdili u punjenje od konjske dlake.

Ovog puta Karni se prevario. Svetla dnevna soba gledala je na Brodvej, a kroz prozor je dopirao zvuk sirene kola hitne pomoći. Trpezarijska garnitura u uglu bila je iz tridesetih godina, okrnjena i oljuštena, izbledeli ovalni tepih bio je utaban, ali kauč i fotelja bili su kao novi. *Hejvud-Vejkfild* boje šampanjca, koja se sad svima sviđala. I sa providnom zaštitnom najlonskom navlakom.

– Sad živim u Vašingtonu – rekla je Rubi. – Radim u bolnici. Godinama sam govorila majci da se otarasi onog kauča, prastar je. Ovo sam joj kupila pre dva meseca.

– U Vašingtonu? – upitao je. Otkopčao je najlonsku navlaku.

– Sviđa mi se tamo. Nema ovoliko... znaš? – Pokazala je ka prozoru, na kaos na Brodveju.

– Jasno. – Prešao je rukom preko zelene somotske presvlake: besprekorno. – Jesi li ovo kupila kod gospodina Harolda? – Nije ih kupila od njega, a *Blumstin* nije držao tu kolekciju, pa nije bilo trećeg.

– Jesam.

– Lepo ih je održavao – rekao je Karni.

Kad je pogledao garnituru, Rejmond je malo bolje osmotrio Rubi. Nosila je sivu haljinu i bila obla i punačka. Umornih očiju. Kosa joj je bila kovrdžava, kratko očiššana na italijanku. Slika mu je onda zatreperila i pred očima mu je iskrsla Rubi Braun kao tinejdžerka mršavih udova, sa dve duge indijanske pletenice i svetloplavom bluzom sa belom kragnom ala Petar Pan. U to vreme družila se sa marljivim devojkama, dobrim učenicama. Strogi roditelji, taj tip.

– Tako je, srednja škola „Karver“ – kazao je. Pitao se da li je Hejzel Braun već sahranjena, kako je to prisustvovati sahrani majke ili oca, koji izraz navučješ na lice u takvim prilikama. Koja ti sećanja naviru, neki sitan ili krupan događaj, kud ćeš s rukama. Njemu su oba roditelja umrla, no on nije imao to iskustvo, pa se pitao kako je to. – Moje saučešće – ponovo je rekao.

– Imala je problema sa srcem, tako joj je doktor rekao prošle godine.

On je tad bio na četvrtoj godini, ona na drugoj. Pre jedanaest godina, 1948, kad se borio da se snađe i stane na svoje noge. Da stvori od sebe pristojnog čoveka. Niko mu nije pružio ruku, pa je sve morao sam. Da nauči da kuva, da plaća račune kad mu stignu opomene, da ima spremnu priču kad mu gazda dođe na vrata.

U školi je bila jedna grupa mladih momaka koji su mu stalno sedeli za vratom, Rubini drugovi iz razreda. Siledžije njegovih godina nisu ga dirale. Poznavali su ga odranije i ostavljali ga na miru jer su se kao klinci igrali s njim. Ali Oliver Hendi i njegova ekipa bili su od one divlje, ulične sorte. Oliver Hendi – dva prednja zuba izbijena ko zna kad – nikad ga nije puštao da prođe a da ga ne čačne.

Oliver i njegova ekipa podsmevali su se njegovoj flekavoj odeći, koja mu je pride bila prevelika, pa su se i tome podsmevali, i govorili mu da smrdi kao đubretar. Ko je on tada bio? Mršav i stidljiv momčić koji je zamuckivao u govoru. U trećoj godini izdžikljao je čitavih petnaest centimetara, kao da je njegovo telo znalo da treba da stasa da bi se nosio sa obavezama odraslih. Karni u starom stanu u 127. ulici, bez majke, sa ocem koji se celu noć negde smuca ili spava. Ujutru bi pošao u školu, zatvorio vrata praznih soba i pripremio se za sve što ga čeka. Ali stvar je bila u tome što ga je Oliver ismevao – ispred prodavnice slatkiša, na zadnjem stepeništu škole – kad je već odavno naučio da skida fleke sa odeće, da porubi pantalone i da se dobro istušira pre škole. Oliver se podsmevao onome što je Karni bio pre nego što se sredio.

To je prestalo kad je Oliver dobio gvozdenu cev u glavu. Zakrivljenu u obliku slova U poput one ispod umivaonika. Cev kao da mu se stvorila u rukama, kako se Karniju učinilo, kao da je iznikla iz zemlje na praznom placu na uglu Amsterdamske avenije i 135. ulice, gde su ga opkolili. Glas njegovog oca: Tako

se to radi sa crnčugom koji te zajebava. Bilo mu je krivo kad je posle video Olivera u školi, nateklog lica i podvijenog repa. Kasnije je saznao da je njegov tata izradio Oliverovog tatu u nekoj šemi sa ukradenim gumama, i možda je to sve objašnjavalo.

Tad je poslednji put digao ruku na nekog. Kako je on to video, život te nauči da ne moraš da živiš onako kako su te učili da živiš. Nije važno odakle si krenuo, već gde si odabrao da odeš.

Rubi je odabrala nov grad, a Karni je odabrao život u trgovini nameštajem. Porodicu. Sviđalo mu se sve što je suprotno od onoga za šta je znao u detinjstvu.

Ćeretalu su o svojoj staroj školi, o profesorima koje su mrzeli. Bilo je poklapanja. Imala je lepo, okruglo lice, a kad bi se smejala, imao je utisak da je Vašington bio dobar izbor. Bilo je mnogo razloga da čovek pobegne iz Harlema, ako mu to pođe za rukom.

– Tvoj otac je radio u garaži iza ugla – rekla je ona.

Njegov otac je povremeno radio u *Čudesnoj garaži*, kad bi mu glavni posao presušio. Siguran posao, plaćan po satu. Vlasnik, Pet Bejker, bio je ortak njegovog oca pre nego što je krenuo pravim putem. Ili bolje rečeno manje krivim; ne bi se moglo reći da su sva vozila tamo imala čiste papire. Garaža je imala dobar protok, kako je to Karni zvao, baš kao i Aronoviceva. Kao i njegova radnja. Roba je dolazila i odlazila poput bujice.

Pet je mnogo dugovao njegovom ocu i davao mu je posao kad god mu je trebao. – Jeste – rekao je Karni, spremivši se za nastavak. Kad god bi neko pomenuo njegovog oca, to je obično bio uvod u neku mučnu priču. *Video sam kako ga kod Finijanovog bara odvlače dva policajca* ili *Tukao je nekog tipa poklopcem od kante za smeće*. Karni je onda morao da smišlja koji izraz da navuče na lice.

Ali Rubi nije ispričala nijednu oveštalu anegdodu. – Zatvorila se pre nekoliko godina – samo je kazala.

Dogovorili su se oko cene za kauč i fotelju.

– A radio? – upitala ga je. Stajao je kraj male police za knjige. Hejzel Braun je na njemu držala crvenu vazu sa buketom veštačkog cveća.

– Radio ću preskočiti – kazao je. Platilo je domaru nekoliko dolara da mu pomogne da snese kauč i utovari ga u kamionet; sutra će poslati Rastija po fotelju. Šezdeset četiri stepenika.

Karnijev salon nameštaja nalazio se u prostoru u kome je već bila prodavnica nameštaja kad ga je Karni uzeo pod zakup, a i pre toga. Bio je tu već pet godina, i duže je opstao od Larija Erlija, jednog odvratnog lika koji uopšte nije bio za trgovinu, i Gejba Njumena, koji je pobegao usred noći ostavivši gomilu besnih poverilaca, porodicu, dve švalerke i baseta. Neko sujeveran pomislio bi možda da je to mesto ukleto, bar za trgovinu nameštajem. Prodavnica nije bila bogzna kakva, ali je mogla da donese čoveku bogatstvo. Karniju su izjalovljeni planovi i propali snovi prethodnih vlasnika poslužili kao svojevrsno đubrivo za sopstvene ambicije, kao što oboren truli hrast hrani žir iz kog će iznići novo drvo.

Najam je bio pristojan za 125. ulicu, a lokacija dobra.

Zbog junske vrućine Rasti je uključio dva velika ventilatora. Imao je dosadnu naviku da vreme u Njujorku upoređuje sa vremenom u svojoj rodnoj Džordžiji, koja je, prema njegovim pričama, bila zemlja obilnih padavina i ubitačnih vrućina. „Ovo nije ništa.“ Rasti je zadržao i provincijski osećaj za vreme i sve je radio natenane. Iako nije bio bogomdan trgovac, za dve godine, koliko je radio u salonu, razvio je neki gorštački stil koji se dopadao određenom soju Karnijevih kupaca. Sveže ispravljena kosa, riđa i bujna – zaslugom Čarlijevog salona u Lenoksovoj aveniji – ulila je Rastiju novo samopouzdanje, koje je doprinosilo većoj prodaji.

Ravna kosa ili kovrdžava, tog je ponedeljka u prodavnici bilo mrtvo. – Ni žive duše – kazao je Rasti dok su nosili kauč

Hejzel Braun u odeljenje očuvane polovne robe, i to žalobnim glasom, što je Karniju bilo simpatično. Rasti je reagovao na trendove prodaje kao farmer koji pogledom traži olujne oblake na nebu.

– Vruće je – rekao je Karni. – Ljudima su druge stvari na pameti. – Postavili su kauč *Hejvud-Vejkfeld* na istaknuto mesto. Odeljenje za očuvanu polovnu robu zauzimalo je dvadeset odsto izložbenog prostora – Karni je izračunao u centimetar – što je povećanje od deset odsto u odnosu na prethodnu godinu. Polovna roba polako se širila kad je Karni primetio da privlači one što love bagatelu, kupce što došetaju prvog u mesecu ili one što samo svrate u prolazu da razgledaju. Nova roba bila mu je vrhunska – Karni je bio ovlašćeni prodavac nameštaja *Ardžent* i *Kolins-Hatavej* – ali polovne stvari su imale neprolaznu draž. Bilo je teško propustiti priliku kada se suočite sa izborom da čekate isporuku iz skladišta ili da istog dana izađete iz salona sa foteljom. Karni je vrlo pažljivo birao nameštaj, a istu pažnju je poklanjao i polovnim lampama, elektronici i tepisima.

Pre nego što bi otvorio salon, Karni je voleo da se prošetata po njemu. U onih pola sata kad jutarnje sunce sa suprotne obale prodire kroz veliki izlog. Odmakao bi kauč da ne stoji tik uza zid, ispravio natpis SPECIJALNA PONUDA, lepo poređao brošure proizvođača. Njegove crne cipele lupkale bi po parketu, utihnule na debelom tepihu, ponovo zalupkale. Imao je teoriju o ogledalima i njihovoj sposobnosti da skreću pažnju na različite delove salona; testirao ju je tokom inspekcije. Zatim bi otvorio radnju stanovnicima Harlema. Sve je to bilo njegovo, njegovo neverovatno carstvo, sazdana zahvaljujući njegovoj snalažljivosti i marljivosti. Njegovo je ime bilo istaknuto na firmi da ga svi znaju, iako je noću izgledalo tako usamljeno zbog pregorelih sijalica.

Nakon što je otišao u podrum da proveri je li Rasti stavio televizore tamo gde mu je rečeno, povukao se u svoju kancelariju. Karni je voleo da izgleda kao profesionalac i da nosi sako, ali

sad je bilo prevruće. Na sebi je imao belu košulju kratkih rukava i sjajnu kravatu uvučenu između srednjih dugmića. Uvukao ju je da mu ne smeta dok je prenosio one radio-gramofone.

Seo je za sto da svede račune za taj dan: oduzeo je sumu koju je platio za radio-gramofone pre tri godine, kao i novac za televizore i nameštaj Hejzel Braun. Ostaće bez gotovine ako jara ne umine i kupci ne dođu.

Popodne je odmicalo. Brojevi se nisu poklapali, nikad nisu. Ni ovog niti bilo kog drugog dana. Još jednom je proverio ko kasni sa ratom. Previše njih. Već neko vreme je razmišljao o tome i odlučio je da prekine s tim: nema više plaćanja na rate. Kupci su to, naravno, voleli, ali on nije više mogao da priušti sebi ta kašnjenja. Dojadilo mu je da šalje naplatitelje. Kao da je neki mafijski bos koji šalje uterivače dugova. Njegov otac je ponekad radio takve stvari, lupao ljudima na vrata, pa sve komšije izađu da vide kakva je to gužva. S vremena na vreme i ostvarivao pretnje... Karni se zaustavio. Imao je sijaset neplatiša i bio je meka srca kad bi mu tražili produženje roka ili još jednu šansu. Trenutno, međutim, nije imao dovoljno posla da ikome čini. Elizabet će ga utešiti i uveriti da nema razloga da mu bude krivo.

Približilo se vreme zatvaranja. U mislima je već bio na korak od kuće kad je čuo Rastija kako kaže: „Ovo nam je jedan od najprodavanijih modela.“ Pogledao je kroz prozor nad stolom. Prve mušterije tog dana bili su muž i žena, mladi par – žena trudna, muškarac ozbiljno klima glavom dok Rasti veze priču. Sigurni kupci, iako možda ni sami nisu svesni toga. Žena je sela na novi kauč *Hejvud-Vejkfeld* i uzela da se hladi. Bila je pred porođajem. Izgledalo je kao da će se poroditi tu na jastucima otpornim na mrlje.

– Jeste li za čašu vode? – upitao ju je Karni. – Rej Karni, vlasnik.

– Može, hvala.

– Rasti, donesi, molim te, mladoj dami čašu vode. – Izvukao je kravatu iz košulje.

Viđao je već gospodina i gospođu Vilijems, koji su se nedavno doselili u Lenoksovu aveniju.

– Ako vam taj kauč na kome sedite izgleda poznato, gospođu Vilijems, to je zato što je bio u *Šouu Done Rid* prošlog meseca. Znete onu scenu u ordinaciji? Od tada je baš tražen.

– Karni je naveo karakteristike kolekcije „Melodi“. Ultramoderan dizajn, naučno testiran za udobnost. Rasti je doneo gospođi Vilijems čašu vode – nije žurio, pustio je Karnija da pređe na prodaju. Žena je otpila gutljaj vode, pa nakrivila glavu i zamišljeno slušala ili Karnijevu priču ili stvorenje u svom telu.

– Da budem iskren – umešao se muž – mnogo je vruće, gospodine, pa je Džejn morala da sedne na trenutak.

– Udobno je sedeti na kauču – uostalom, tome i služi. Čime se bavite, gospodine Vilijemse, ako smem da pitam?

Predavao je matematiku u onoj velikoj osnovnoj školi na Medisonovoj aveniji, evo već drugu godinu. Karni je slagao i rekao kako mu matematika nikad nije išla, nakon čega je gospodin Vilijems počeo da govori kako je važno odmalena zainteresovati decu za matematiku da ne bi posle zazirala od nje. Izdeklamovao je to kao iz nekog novog nastavnog priručnika. Svako je imao svoju žvaku.

Trebalo je da se Gospođa Vilijems porodi za dve nedelje. To im je prvenče. Junsko dete. Karni je pokušao da se seti neke popularne izreke o junskoj deci, ali nije uspeo. – Supruga i ja očekujemo drugo dete u septembru – kazao je. Što je bilo istina. Iz novčanika je izvukao Mejninu sliku. – Ovo joj je rođendanska haljinica.

– Istina je – rekao je gospodin Vilijems – da nećemo skoro moći da priuštimo sebi nov kauč.

– Nema problema. Dođite da vam pokažem šta sve imamo – kazao je Karni. Ne glumiti interesovanje nakon čaše vode bilo bi nepristojno.

Nije bilo lako izvesti valjanu prezentaciju kad je jedna mušterija prikovana za mesto i dahće. Muž bi uzmicao čim bi se

nećemu previše približio kao da će mu već sama blizina isterati pare iz džepa. Karni se sećao tog vremena kad su on i Elizabet kao novopečeni par morali sami da se snalaze u svetu, kad im je sve bilo preskupo i preko potrebno u isti mah. Tada je već imao radnju, boja je još bila sveža; niko nije verovao da će uspeti u tome osim nje. Elizabet ga je hrabrila i govorila mu da on to može, a on je bio načisto zbunjen time što mu je pružala. Nežnost i poverenje bili su mu strani i nije znao gde da ih smesti.

– Zahvaljujući modularnoj konstrukciji iskoristićete svaki centimetar dnevne sobe – govorio je Karni. Vezao im je priču o prednostima *Ardžentove* nove ugaone garniture, u koju je stvarno i sam verovao – zbog nove završne obrade kože i suženih nogara čini se kao da lebdi u vazduhu, vidite – razmišljajući pritom o nećemu sasvim drugom, o tim mladim ljudima i njihovoj borbi. Glumci to rade svako več, pretpostavljao je, čak i oni najbolji. Izgovaraju svoje replike dok u glavi premotavaju sinoćnu svađu ili se iznenada sete zaostalih računa jer je čovek u petom redu pljunuti službenik banke. Da bi uočio grešku u njihovom izvođenju, čovek bi morao svako več da dolazi da ih gleda. Ili da bude deo trupe, pa da i njemu brige i podsetnici tako odvrćaju pažnju. Teško je započeti život u ovom gradu kad nemaš pomoć, razmišljao je.

– Pokažite mi – rekla je gospođa Vilijems. – Samo želim da vidim načas kakav je osećaj.

Iznenada se pojavila. Njih troje su stajali ispred *ardženta*, tirkizni jastuci bili su primamljivi poput hladne vode po vrelom danu.

Slušala je sve vreme, pijuckajući vodu. Gospođa Vilijems je izula cipele i opružila se na zakrivljeni levi krak. Zatvorila je oči i uzdahnula.

Dogovorili su se za manji depozit nego inače i veoma povoljnu otplatu. Smejurijs. Nakon što su potpisali sve papire, Karni je zaključao vrata za njima da spreči novu nepromišljenu odluku. *Ardžentova* kolekcija „Metropolitan“ bila je mudra

kupovina, sa hemijski tretiranim jastucima od buklea i erform jezgrom s memorijskom penom i vazdušnim jastucima; četiri od pet učesnika u slepom testu izglasalo ju je za najudobniju. Dugo će im trajati, izdržaće i prvo i drugo dete. Bilo mu je drago što nije rekao ni Rastiju ni Elizabet da neće više nikom davati na rate.

Rasti je otišao kući, pa je Karni ostao sam. Danas je opet bio u minusu posle svih para koje je potrošio. Nije znao odakle će platiti najam, ali tek je bio početak meseca. Nikad se ne zna. Televizori su bili lepi, a njih dvoje baš fin par, i bilo mu je drago što je uradio za njih ono što niko nije uradio za njega kad je bio mlad: pomogao. – Možda jesam švorc, ali nisam lopov – kazao je sebi, što je često činio u ovakvim prilikama. Kad se ovako osećao. Umorno i blago očajno, ali i osokoljeno. Pogasio je svetla.